

اصول حفاظت از جنگلها

ریو- ۱۹۹۲

(۱۳۷۱ ه . ش)

PRINCIPALS ON THE CONSERVATION OF THE FORESTS RIO - 1992

اصول جنگل

در آغاز تدارک جهت برگزاری اجلاس زمین، امید می‌رفت که بیانیه‌ای قانونی دربارهٔ جنگل‌ها و معاهدات پیرامون تغییرات آب و هوا و تنوع بیولوژیکی در طی کنفرانس به امضاء برسد.

قبلاً «سازمان خواروبار و کشاورزی سازمان ملل متحد» (FAO) مشاوره و مذاکراتی را پیرامون تنظیم یک موافقت‌نامه قانونی بین‌المللی مربوط به مدیریت پایدار جنگل‌ها آغاز نموده بود.

در مراحل اولیهٔ مذاکرات، کشورهای صنعتی خواستار موافقت‌نامه‌ای شدند که بریدن درختان جنگل‌های باران‌زا را که بیشتر از بقیه در معرض نابودی هستند ممنوع نماید. کشورهای در حال توسعه به رهبری مالزی در پی آن بودند که هرگونه توافقی ناظر بر حفاظت از جنگل‌های واقع در مناطق معتدل و یا جنگل‌های واقع در عرض‌های جغرافیایی شمالی نیز باشد. اینها مناطقی هستند که بخش اعظم جنگل‌های پیشین در آنها از بین برده شده و جنگل زدایی در آنجا آهسته‌تر از مناطق حاره صورت می‌گیرد (نظیر مناطقی که در ایالات متحده، کانادا و شوروی سابق یافت می‌شوند).

رفع این اختلاف نظر وسیع تا هنگام برگزاری کنفرانس ریو ممکن نگردید. ماحصل مذاکرات، تدوین یک سری اصول جهت مدیریت پایدار جنگل‌های جهان بود، که پایه‌ای جهت گفتگوهای پس از برگزاری اجلاس شود تا یک توافق قانونی بین‌المللی پیرامون مسئلهٔ جنگل‌ها به دست آید. این اصول در اجلاس زمین به صورت نهایی در آمده و تصویب شدند.

بیانیه اساسی اصول لازمه توافق کلی جهانی پیرامون مدیریت، حفاظت و توسعه پایدار انواع جنگلها. این بیانیه الزام

قانونی ندارد.

مقدمه

(الف) مسئله جنگلها به تمامی گستره مسائل و فرصت‌های زیست‌محیطی و توسعه، از جمله حق اجتماعی-اقتصادی توسعه پایدار ربط پیدا می‌کند.

(ب) هدف اصلی این اصول عبارت است از ارتقاء مدیریت، حفاظت از محیط‌زیست و توسعه پایدار و فراهم آوردن امکان کارکردها و بهره‌گیری گوناگون و مکمل از جنگلهاست.

(ج) مسایل جنگلها و فرصتها و امکاناتی که فراهم می‌آورند می‌بایست به گونه‌ای فراگیر و متوازن در چارچوب کلی توسعه محیط زیست و با التفات به کارکردها و استفاده‌های گوناگون آن منجمله استفاده‌های سنتی و تأثیرات محتمل اقتصادی و فشارهای اجتماعی ناشی از منع یا محدود نمودن اینگونه استفاده‌ها و نیز امکانات بالقوه‌ای که مدیریت پایدار جنگلها برای توسعه ایجاد می‌نماید بررسی گردند.

(د) این اصول نخستین توافق کلی جهانی پیرامون جنگلها را منعکس می‌سازد. باتعهد نمودن به اجرای سریع این اصول، کشورها خود را هم چنین مصمم به ارزیابی متناسب بودن آن برای ارتقاء همکاری بین‌المللی در مورد مسائل جنگل می‌دانند.

(ه) این اصول در مورد کلیه جنگلها، چه طبیعی و چه مصنوعی، و در تمام مناطق جغرافیایی و آب و هوایی، از جمله مناطق سردسیر، گرمسیر، معتدل، نیمه معتدل، حاره و نیمه حاره قابل اجرا می‌باشند.

(و) تمامی انواع جنگلها از روندهای تکاملی پیچیده و منحصر بفرد اکولوژیکی برخوردارند که پایه توانمندی حاضر و بالقوه آنها را در تأمین منابع لازمه رفع نیازهای انسانی و ارزش‌های محیط‌زیستی تشکیل داده و لذا مدیریت کارآمد و حفاظت از آنها در زمره توجهات دولتهایی است که این جنگلها به ایشان تعلق داشته و نیز برای جوامع محلی و نیز محیط‌زیست، به عنوان یک تمامیت ارزشمنداند.

(ز) جنگلها لازمه توسعه اقتصادی و حفظ کلیه اشکال حیات می‌باشند.

(ح) با توجه به آن که مدیریت، حفاظت و توسعه پایدار جنگلها در بسیاری از کشورها در سطوح متفاوت فدرال / ملی، مرکزی، استانی و محلی انجام می‌گیرد، لازم است این کشورها مطابق با قوانین اساسی و یا دیگر قوانین خویش این اصول را در سطوح مختلفه پیگیری نمایند.

۱- (الف) دولتها بر اساس منشور ملل متحد و اصول قوانین بین‌المللی از حق حاکمیت استفاده از منابع خویش مطابق سیاست‌های زیست محیطی خود برخوردارند و موظفند یقین حاصل نمایند فعالیت‌هایی که در قلمرو قانونی یا تحت کنترل ایشان انجام می‌گردد موجب خسارت به محیط زیست دیگر کشورها یا مناطق خارج از قلمرو ملی ایشان نمی‌گردد.

(ب) تأمین کل هزینه‌های افزایشی مورد توافق، حصول به مزایای ناشی از حفاظت جنگلها و توسعه پایدار آن مستلزم همکاری فزاینده بین‌المللی بوده و باید جامعه بین‌المللی متساویاً در آن مشارکت جوید.

۲- (الف) دولتها از حق حاکمیت و غیر قابل دخالت، بهره‌گیری، مدیریت و توسعه جنگل‌های خود، مطابق با نیازهای توسعه‌ای و سطح توسعه اجتماعی و اقتصادی خویش و بنا بر سیاست‌های ملی همساز با قوانین و توسعه پایدار، از جمله تبدیل آن برای استفاده‌های دیگر در چارچوب برنامه کلی توسعه اجتماعی و اقتصادی و مطابق با سیاست‌های عقلایی بهره‌گیری از زمین برخوردارند.

(ب) منابع و سرزمین‌های جنگلی باید بطور پایدار به گونه‌ای مدیریت شوند که پاسخگوی نیازهای اجتماعی، اقتصادی، محیط زیستی، فرهنگی و روحانی نسل‌های حاضر و آینده باشند. این نیازها مشتمل‌اند بر نیاز به محصولات و خدمات جنگلی نظیر چوب و محصولات چوبی، آب، غذا، خوراک دام، دارو، سوخت، پناهگاه، اشتغال، تفریح، مأوای جانوران، تنوع مناظر زمین، مخازن و منابع جذب کربن و سایر محصولات جنگلی. جهت حراست از ارزش‌های متعدد جنگل‌ها، باید اقدامات مناسب برای حفاظت از آنها در مقابل اثرات مخرب آلودگی، از جمله آلودگی هوا، آتش سوزی، انگل و بیماری‌های گیاهی صورت بگیرد.

(ج) فراهم آوردن اطلاعات صحیح و بموقع و معتبر درباره جنگلها و سیستم‌های زیست‌محیطی جنگل‌ها برای ایجاد آگاهی عمومی و اتخاذ تصمیمات آگاهانه ضروری است.

(د) دولتها باید امکانات لازم را برای شرکت طرفهای علاقمند، از جمله جوامع محلی و مردم بومی، صنعت، نیروی کار، سازمان‌های غیردولتی و افراد مستقل، ساکنان جنگل‌ها و زنان در تدوین برنامه‌ریزی و اجرای سیاست‌های ملی درباره جنگل‌ها فراهم کنند.

۳- (الف) سیاست و استراتژی‌های ملی باید باعث ایجاد چارچوبی جهت تلاش بیشتر از جمله تأسیس و تقویت نهادها و برنامه‌های مدیریت، حفاظت از توسعه پایدار جنگل‌ها و سرزمین‌های جنگلی گردد.

(ب) تنظیمات نهادین بین‌المللی، با استفاده مناسب از سازمان‌ها و مکانیسم‌های موجود، می‌بایست همکاری بین‌المللی در زمینه جنگل‌ها را تسهیل نماید.

(ج) کلیه جوانب حفاظت از محیط زیست و توسعه اجتماعی و اقتصادی تا آنجا که به موضوع جنگلها مربوط می‌شوند، باید منسجم و جامع باشند.

۴- نقش حیاتی انواع جنگلها در حفظ فرآیندها و توازن اکولوژیکی در سطح محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی، و نیز نقش آنها در حفاظت از اکوسیستم‌های شکننده زیست‌محیطی، آبخیزها، منابع آب شیرین و اهمیت آنها به عنوان مخازن غنی تنوع زیستی و منابع بیولوژیکی و منابع ژنتیکی جهت تهیه محصولات بیوتکنولوژیکی و فتوسنتز باید شناخته شود.

۵- (الف) سیاست‌های ملی جنگلها باید هویت و فرهنگ و حقوق مردم بومی و جوامع آنها و سایر جوامع و ساکنان جنگلها را به رسمیت شناخته و از آن حمایت نماید. شرایط مناسب برای آنکه این افراد و جوامع بتوانند در استفاده از جنگلها سهم اقتصادی داشته، قادر باشند به فعالیت اقتصادی دست بزنند، هویت فرهنگی و نظام اجتماعی‌شان را حفظ کنند و از یک سطح زندگی مناسب و رفاه برخوردار باشند، می‌بایست از طریق لازم منجمله روش‌های مالکیت مناسب که انگیزه‌های مدیریت پایدار را فراهم آورد، ایجاد گردد.

(ب) شرکت کامل زمان در کلیه جوانب مدیریت، حفاظت و توسعه پایدار جنگلها باید فعالانه تشویق شود.

۶- (الف) تمامی انواع جنگلها از طریق عرضه انرژی تجدیدشونده زیستی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه نقش مهمی را در رفع تقاضای انرژی ایفا نموده و تقاضای همزم مورد نیاز خانواده‌ها و تقاضای صنعتی می‌بایست از طریق مدیریت، جنگل کاری و تجدید جنگل به گونه‌ای پایدار تأمین گردد. در راستای این هدف نقش بالقوه کاشت وسیع گونه‌های بومی و نو برای تأمین همزم و چوب صنعتی باید مد نظر قرار گیرد.

(ب) سیاست‌های ملی جنگلها، باید رابطه بین حفاظت از جنگلها، نگهداری و توسعه پایدار آنها و کلیه جوانب تولید، مصرف، بازیافت و دورریزی نهایی محصولات جنگلی را، در صورت وجود چنین رابطه‌ای مد نظر قرار دهد.

(ج) تصمیم‌گیری پیرامون مدیریت، حفاظت و توسعه پایدار منابع جنگلی باید تا آنجا که ممکن است بر اساس یک ارزیابی جامع از ارزش‌های اقتصادی و غیر اقتصادی محصولات و خدمات جنگلی و سود و زیان آن برای محیط زیست اتخاذ شود. همچنین تدوین و توسعه روشها و شیوه‌های انجام این ارزیابی باید تشویق گردد.

(د) نقش جنگل‌های مصنوعی و کاشت گیاهان کشاورزی و دائمی به عنوان منابع پایدار، سازگار با محیط‌زیست و تجدید شونده انرژی و مواد خام صنعتی شناخته شده، گسترش یافته و تشویق گردد. نقش اقدامات فو در حفظ فرآیندهای اکولوژیکی، تقلیل فشار بر جنگل‌های بکر و قدیمی، ایجاد اشتغال و توسعه منطقه‌ای با مشارکت مناسب مردم بومی، باید شناخته شده و تشویق شود.

(ه) جنگل‌های طبیعی نیز منبع محصولات و خدمات هستند، حفاظت و مدیریت پایدار آنها باید تشویق گردد.

۷- (الف) باید تلاش شود تا یک جو اقتصادی بین‌المللی حامی که مشو پایدار و سازگار با محیط زیست جنگل‌ها در همه کشورهای باشد، به وجود آید. این امر شامل ترویج الگوهای پایدار تولید و مصرف، فقرزدایی و ایجاد امنیت غذایی نیز خواهد بود.

(ب) برای کشورهای در حال توسعه‌ای که دارای مناطق جنگلی قابل ملاحظه‌ای می‌باشند و برنامه‌هایی برای حفاظت از جنگل‌ها، منجمله حفاظت از مناطق جنگلی طبیعی اجرا می‌نمایند، باید منابع مالی خاصی در نظر گرفته شود. این مناطق باید در وهله اول متوجه آن بخش‌های اقتصادی گردد که محرک فعالیت‌های جایگزینی اقتصادی و اجتماعی می‌باشند.

۸- (الف) برای سبز کردن جهان باید تلاش گردد. همه کشورهای، خصوصاً کشورهای پیشرفته، باید برای جنگل کاری، تجدید جنگل و حفاظت و نگهداری از جنگل‌ها دست به اقدامات شفاف، مثبت و مناسب بزنند.

(ب) با اتخاذ اقداماتی که از لحاظ اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی مناسب باشد و از طریق بازسازی، جنگل کاری و درختکاری مجدد روی زمین‌هایی که چندان بارور نیستند و یا در نواحی که جنگل‌ها تخریب شده یا از بین رفته‌اند و نیز از طریق مدیریت منابع جنگلی موجود، باید برای حفظ و افزایش پوشش جنگلی زمین و افزایش باروری جنگل‌ها کوشش شود.

(ج) اجرای سیاستها و برنامه‌های ملی جهت مدیریت، حفاظت و توسعه پایدار از جنگل‌ها، خصوصاً در کشورهای در حال توسعه، باید از طریق همکاری مالی و فنی بین‌المللی، و در صورت لزوم با مشارکت بخش خصوصی آن، حمایت گردد.

(د) مدیریت و استفاده پایدار از جنگل‌ها باید بر اساس سیاست‌ها و اولویت‌های توسعه‌ای ملی و برپایه رهنمودهای صحیح زیست‌محیطی ملی صورت پذیرد. هنگام تدوین این رهنمودها باید در صورت امکان و حسب لزوم از روش‌ها و معیارهای مناسب بین‌المللی استفاده شود.

(ه) مدیریت جنگل‌ها باید با مدیریت مناطق مجاور ادغام شود تا موازنه اکولوژیکی و باروری پایدار حفظ گردد.

(و) قوانین و سیاست‌های ملی در رابطه با مدیریت و حفاظت و توسعه پایدار جنگل‌ها باید در عین حال شامل جنگلهایی شود که از لحاظ اکولوژیکی نمونه قابل حفظ یا منحصربفرد محسوب می‌شوند منجمله جنگلهایی که از لحاظ فرهنگی، معنوی، تاریخی، مذهبی و جنبه‌های استثنایی دیگر دارای ارزش ملی باشند.

(ز) دسترسی به منابع بیولوژیکی، از جمله مواد ژنتیکی می‌بایست با توجه کامل به حقوق مالکیت کشورهای که جنگل‌ها در آن واقع شده‌اند و بر اساس مشارکت در تکنولوژی و سود حاصله از محصولات بیولوژیکی ناشی از این منابع بر مبنای توافق طرفین صورت پذیرد.

(ح) سیاست‌های ملی باید انجام ارزیابی پیرامون اثرات زیست‌محیطی را هر جا که احتمال می‌رود فعالیت‌ها اثرات زیان بار مهمی بر منابع جنگلی داشته باشند و همچنین هر جا که اقدامات فوق تابع تصمیم‌گیری یک مقام صلاحیتدار ملی هستند را، تضمین نمایند.

۹- (الف) تلاش کشورهای در حال توسعه جهت تقویت مدیریت، حفاظت و توسعه پایدار منابع جنگلی شان باید با عنایت به اهمیت جبران بدهی‌های خارجی، خصوصاً هنگامی که این بدهی‌ها بواسطه انتقال منابع خالص به کشورهای پیشرفته تشدید شده است و نیز مسئله کسب حداقل ارزش جایگزینی جنگل‌ها از طریق دسترسی بهتر کشورهای در حال توسعه به بازار محصولات جنگلی، خصوصاً محصولات تمام شده، مورد حمایت جامعه بین‌المللی قرار گیرد. در این زمینه، باید به کشورهایی که اقتصادشان در حال گذر به اقتصاد بازار است، توجه خاصی معطوف شود.

(ب) مسایلی که باعث جلوگیری از نیل به هدف حفاظت و استفاده پایدار از جنگل‌ها می‌گردد و ناشی از فقدان راه‌حل‌های ممکن برای جوامع محلی به ویژه جمعیت‌های فقیر شهری و روستایی است که از لحاظ اقتصادی و اجتماعی وابسته به جنگلها و منابع جنگلی هستند، باید مورد توجه دولتها و جامعه بین‌المللی قرار گیرند.

(ج) تدوین سیاست‌های ملی در رابطه با انواع جنگلها، باید فشارها و تقاضاهایی که از ناحیه عوامل تأثیر گذارنده خارج از بخش جنگل‌ها بر اکوسیستم‌ها و منابع جنگلی وارد می‌آید، را در نظر گرفته و راه‌های چند بخشی مقابله با این فشارها و تقاضاها را مورد ملاحظه قرار دهد.

۱۰- باید منابع مالی جدید و اضافی در اختیار کشورهای در حال توسعه قرار گیرد تا ایشان را قادر سازد از طرفی مانند جنگل‌کاری، تجدید جنگل، مبارزه با جنگل زدایی و مبارزه با تخریب جنگل و زمین به گونه‌ای پایدار جنگل‌های حوزه مدیریت خود را محافظت نموده و توسعه دهند.

۱۱- برای آنکه کشورهای جهان، خصوصاً کشورهای در حال توسعه بتوانند توانایی‌های بومی خود را جهت مدیریت، حفاظت و توسعه بهتر منابع جنگلی گسترش دهند، دسترسی آنها به، انتقال تکنولوژی و دانش مربوطه که از لحاظ حفظ محیط‌زیست، سالم و مناسب باشد، بر اساس شرایط مناسب منجمله شرایط امتیازی و ترجیحی، بر مبنای توافق طرفین و مطابق مفاد دستور کار ۲۱ می‌بایست تشویق، تسهیل و تأمین مالی گردد.

۱۲- (الف) پژوهش‌های علمی، آماربرداری از جنگل و ارزیابی‌هایی که توسط نهادهای ملی انجام شده و حسب مورد متغیرهای بیولوژیکی، فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی و نیز تحولات تکنولوژیکی و کاربرد آن در زمینه مدیریت، حفاظت و توسعه پایدار جنگل را در مد نظر داشته باشند، می‌بایست از طریق مؤثر مناسب منجمله همکاری بین‌المللی تقویت گردند. در این چارچوب، توجه کافی می‌بایست مبذول پژوهش و توسعه محصولات غیر چوبی که به گونه‌ای پایدار قابل برداشت باشند گردد.

(ب) توانایی‌های سازمان‌های ملی، حسب لزوم سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه‌های آموزش، تربیت، علوم، تکنولوژی، اقتصاد، انسان‌شناسی و جوانب اجتماعی مربوط به جنگلها و مدیریت آنها، جهت حفاظت و توسعه پایدار جنگلها امری حیاتی است که باید تحکیم و تقویت شود.

(ج) تبادل اطلاعات در سطح بین‌المللی پیرامون نتایج پژوهش و توسعه در مورد جنگلها و مدیریت آنها باید، حسب لزوم با بهره‌گیری کامل از نهادهای آموزشی و تربیتی، از جمله نهادهای بخش خصوصی تقویت و گسترش یابد.

(د) توانایی‌های بومی و دانش محلی مربوط به حفاظت و توسعه پایدار جنگلها باید از طریق حمایت مالی و نهادین و در همکاری با جوامع محلی ذینفع، شناخته شده، مورد احترام قرار گیرد، ثبت گردد و توسعه داده شود و در صورت مناسب، در برنامه اجرایی گنجانده شود. طبعاً منافع حاصله از کاربرد دانش بومی باید بطور عادلانه با افراد ذینفع تقسیم گردد.

۱۳- (الف) داد و ستد محصولات جنگلی باید براساس ضوابط و روش‌های مورد توافق چند جانبه عاری از تبعیض و مطابق قوانین و ضوابط بین‌المللی تجارت صورت گیرد. در این رابطه تجارت باز و آزاد بین‌المللی محصولات جنگلی باید تسهیل گردد.

(ب) اقداماتی که در رفع موانع تعرفه‌ای و حل مشکلات دسترسی به بازارها و قیمت‌های بهتر محصولات جنگلی با ارزش افزوده بالا و موانع و مشکلات مربوط به فرآیند نمودن محلی این محصولات انجام می‌گردد باید مورد حمایت قرار گیرد تا کشورهای تولیدکننده بتوانند منابع تجدید شونده جنگلی خود را بهتر حفظ و مدیریت نمایند.

(ج) گنجاندن هزینه و سود حفاظت از محیط‌زیست در قیمت‌ها و مکانیسم بازار جهت نیل به امر حفاظت از محیط‌زیست و توسعه پایدار باید هم در سطح ملی و هم در سطح بین‌المللی تشویق گردد.

(د) سیاست‌های مربوطه به حفاظت و توسعه پایدار جنگل باید در سیاست‌های اقتصادی و تجارت و سایر سیاست‌های مربوطه ادغام گردد.

(ه) سیاست‌های مالی، تجاری، صنعتی، حمل و نقل و دیگر روش‌ها و سیاست‌هایی که احتمالاً منجر به نابودی جنگل‌ها می‌گردد، باید کنار گذاشته شود. سیاست‌های مناسبی که حسب لزوم متضمن مشوقاتی بوده و هدف آن مدیریت، حفاظت و توسعه پایدار جنگل‌هاست باید مورد حمایت قرار گیرند.

۱۴- اقدامات یک جانبه‌ای که با موافقت‌نامه‌ها و تعهدات بین‌المللی منافات داشته باشند و منجر به محدود کردن یا ممنوع کردن تجارت جهانی چوب و سایر محصولات جنگلی گردند، باید جهت نیل به هدف درازمدت، مدیریت پایدار جنگل‌ها کنار گذاشته شده و از اتخاذ آن اجتناب گردد.

۱۵- آلوده‌کننده‌ها، به ویژه آلوده‌کننده‌های هوا، منجمله آن دسته از آلوده‌کننده‌های مسئول ریزش باران‌های اسیدی، که موجب صدمه به سلامت جنگل‌ها در سطح محلی، ملی و بین‌المللی می‌گردند باید تحت کنترل قرار گیرند.